

RİZE İL JANDARMA KOMUTANLIĞI NEZARETHANELERİ ZİYARET RAPORU

Rapor No:
2026/2

Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurulu'nun 15/1/2026 tarihli ve 2026/22 sayılı kararıyla oy birliğiyle kabul edilmiştir.

KISALTMALAR.....	iii
I. GİRİŞ.....	1
II. TESPİT, GÖZLEM VE GÖRÜŞMELER.....	2
III. DEĞERLENDİRME VE TAVSİYELER	6
A. Değerlendirme	6
B. Tavsiyeler.....	6
1. Rize İl Jandarma Komutanlığına Yönelik Tavsiyeler	6

AIÖK/CPT	: Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi
BM	: Birleşmiş Milletler
CMK	: Ceza Muhakemesi Kanunu
OPCAT	: İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsanî veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İhtiyari Protokol
TİHEK	: Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu
UÖM	: Ulusal Önleme Mekanizması

I. GİRİŞ

1. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TİHEK), 6/4/2016 tarihli ve 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu ile insan onurunu temel alarak insan haklarının korunması ve geliştirilmesi, kişilerin eşit muamele görme hakkının güvence altına alınması, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada ayrımcılığın önlenmesi ile bu ilkeler doğrultusunda faaliyet göstermek, işkence ve kötü muameleyle etkin mücadele etmek üzere kurulmuştur.

2. Türkiye, 14/9/2005 tarihinde İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İhtiyari Protokolü (OPCAT) imzalamıştır. 2011 yılında onaylanarak yürürlüğe giren ve Türkiye açısından bağlayıcılık kazanan OPCAT'ın 1'inci maddesine göre Protokolün amacı: *“bağımsız uluslararası ve ulusal organların, işkence ve diğer zalimane, gayriinsani veya küçültücü muamele veya cezayı önlemek için, kişilerin özgürlüklerinden mahrum bırakıldığı yerlere düzenli ziyaretlerde bulunacağı bir sistem kurmaktır.”*

3. 6701 sayılı Kanun'un 9'uncu maddesinin birinci fıkrasının (1) bendi uyarınca OPCAT hükümleri çerçevesinde ulusal önleme mekanizması (UÖM) olarak görev yapmak Kurumun görevleri arasında yer almaktadır. Kanun'un 2'nci maddesinin birinci fıkrasının (k) bendine göre UÖM: *“İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İhtiyari Protokol hükümleri çerçevesinde kişilerin özgürlüklerinden yoksun bırakıldığı yerlere düzenli ziyaretler yapmak üzere oluşturulan sistemi”* ifade etmektedir.

4. Suç işlediği şüphesi, somut delillerin varlığı ile kuvvetle muhtemel olan kişinin kolluk kuvvetleri tarafından özgürlüğünden yoksun bırakılmasına ilişkin genel hükümler 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK)'nda yer almaktadır. CMK'nın 99'uncu maddesinde de *“Gözetimine alınan kişilerin bulundurulacakları nezarethanelerin maddi koşulları, bu kişinin hangi görevlinin sorumluluğuna bırakılacağı, sağlık kontrolünün nasıl yapılacağı, gözetim işlemlerine ilişkin kayıt ve defterlerin nasıl tutulacağı, gözetimine alınmanın başlangıcında ve bu tedbire son verildiğinde hangi tutanakların tutulacağı ve gözetimine alınan kişiye hangi belgelerin verileceği ile kolluk tarafından gerçekleştirilen yakalama işlemlerinin yürütülmesinde uyulacak kuralların yönetmelikle gösterileceği”* hükme bağlanmıştır.

5. 1/6/2005 tarihli ve 25832 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Yakalama, Gözetimine Alma ve İfade Alma Yönetmeliği'nin 4'üncü maddesine göre

nezarethaneler; “Şüpheli veya sanıkların haklarındaki işlemlerin tamamlanıp adli mercilere sevk edilinceye kadar bekletilmesi amacıyla yapılmış yerleri” ifade etmektedir.

6. 6701 sayılı Kanun’un 9’uncu maddesinin birinci fıkrasının (j) bendinde, Kurumun özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin bulundukları yerlere haberli veya habersiz düzenli ziyaretler gerçekleştirmek görev ve yetkisini haiz olduğu ifade edilmiştir.

7. Anılan görevin icrası kapsamında 13/5/2025 tarihinde Rize İl Jandarma Komutanlığı Nezarethanelerine¹ **habersiz** bir ziyaret gerçekleştirilmiştir. Ziyaret Heyetinde Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurulu Üyesi ..., İnsan Hakları ve Eşitlik Uzmanı ..., İnsan Hakları ve Eşitlik Uzman Yardımcıları ..., ... ve ..., Sosyal Hizmet Uzmanı ... ile Kurumumuzun talebi üzerine Rize Valiliği tarafından görevlendirilen Hekim ... yer almıştır.

8. Ziyaret, Komutanlık İdaresi ile yapılan ön görüşme ile başlamıştır. Görüşmede; TİHEK Heyeti tarafından TİHEK, UÖM, ziyaretin amacı ve yöntemine ilişkin bilgi verilmiş, İl Jandarma Komutanlığı ile ilgili genel bilgiler edinilmiştir. Görüşmenin ardından Heyet, Komutanlık bünyesindeki nezarethaneyi incelemiştir. Ziyaret bitiminde İdare ile son bir toplantı yapılmış olup ilk tespit ve gözlemler paylaşılmış, ziyaret sonrası hazırlanacak raporun İdare ve ilgili kurumlarla paylaşarak tavsiyelerin takip edileceği ve takip ziyareti de yapılabileceği bilgisi verilmiş, ilgili bilgi ve belgeler alınarak ziyaret sonlandırılmıştır.

9. Bu rapor, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurulunun 30/12/2024 tarihli ve 2024/1310 sayılı kararı ve Başkanlık Makamının 7/5/2025 tarihli ve 50607 sayılı olurlarına istinaden 13/5/2025 tarihinde, Rize İl Jandarma Komutanlığı Nezarethanelerine gerçekleştirilen izleme ziyareti neticesinde edinilen tespit, gözlem ve şikâyetlerin ulusal ve uluslararası normlar bağlamında değerlendirilmesini ihtiva etmektedir.

II. TESPİT, GÖZLEM VE GÖRÜŞMELER

10. Komutanlık binası Rize il merkezinde konuşlu olup şehir içi toplu taşıma araçları ile ulaşım sağlanabilmektedir.

11. Komutanlık hizmet binası 1986 yılında inşa edilmeye başlanmış ve 1991 yılında inşası tamamlanarak faaliyete geçmiştir.

¹ Bundan sonra kısaca Komutanlık veya İdare olarak ifade edilecektir.

12. Nezarethaneler hizmet binasının bodrum katında yer almakta olup 1 oda erkekler için, 1 oda ise kadınlar için ayrılmıştır. Odaların girişinde hangi cinsiyet grubuna tahsis edildiğine ilişkin işaret mevcuttur.

13. Binada nezarethanelere erişim için engelli rampası ve asansör bulunmamakla birlikte 15 kilometre uzaklıktaki İyidere İlçe Jandarma Komutanlığı hizmet binası içerisinde bulunan 1 adet nezarethanenin 2025 yılı içerisinde tadilatı gerçekleştirilerek engelli nezarethanesine dönüştürüldüğü ve Rize il genelinde gözaltına alınan engelli birey olması durumunda bu nezarethanenin kullanıldığı öğrenilmiştir.

14. Nezarethane odalarının birer kişi kapasiteli olduğu, her ikisinin de 2,9 metre en, 3,1 metre boy ve 2,9 metre yüksekliğe sahip olduğu tespit edilmiştir. Odaların boyutlarının ulusal ve uluslararası standartlara uygun olduğu anlaşılmıştır.²

15. Ziyaret sırasında nezarethanede tutulan³ olmadığı görülmüştür. Fazla sayıda tutulan bulunması durumunda Rize iline bağlı ilçelerdeki nezarethanelerden faydalandığı, ancak bunun sık yaşanan bir durum olmadığı ifade edilmiştir.

16. İdare tarafından, çocuk tutulan olması durumunda ilgilinin nezarethane odasına alınmayıp pedagog eşliğinde üst kattaki odalardan birinde tutulduğu ifade edilmiştir.

17. Nezarethane odalarında uyumaya elverişli yumuşak şilteli bir yatak ile oturma yeri bulunduğu, battaniyelerin odaların içerisinde muhafaza edildiği, tutulanların kendilerine zarar vermesini önlemek için battaniye kenarlıklarının sökülmüş olduğu görülmüştür. Battaniyelerin her kullanım sonrasında yıkandığı ve değiştirildiği ifade edilmiş, battaniyelerin temiz olduğu görülmüştür. Odalarda yastık bulunmadığı görülmüş olup yatakların baş kısmının yüksek şekilde dizayn edilmesinden dolayı ayrıca yastık kullanımına gerek görülmeyişi ifade edilmiştir. Yatakların baş kısmının yastık olarak kullanılmaya elverişli yükseklikte ve yumuşak olduğu görülmüştür.

² Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi (AİÖK/CPT) Standartları, Nezarethane, CPT/Inf (92) 3, para.43: “Bir polis hücresi (veya bir başka tür gözaltındaki kişinin / mahkûmun kalacağı yer) için makul büyüklüğün ne olduğu zor bir sorudur. Böyle bir değerlendirme yaparken göz önünde bulundurulması gereken birçok faktör vardır. Ancak CPT heyetleri bu konuda genel kuralları belirleme ihtiyacı hissetmişlerdir. Birkaç saatten daha uzun süreli kalışlar için tek kişilik polis hücrelerinin değerlendirilmesinde halen kullanılan (asgari standart değil, arzu edilen düzey olarak görülen) kriterler şunlardır: 7 metrekaare civarında, duvarlar arasında 2 metre veya daha çok, tavan ve taban arasında 2.5 metre mesafe olan yerler.”

Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği'nin “Nezarethane ve ifade alma odası” başlıklı 25'inci maddesinin birinci fıkrasına göre; “Nezarethaneler en az 7 metrekaare genişliğinde, 2,5 metre yüksekliğinde ve duvarlar arasında en az 2 metre mesafe olacak şekilde düzenlenir. Yeterli doğal ışıklandırma ve havalandırma imkânları sağlanır. Ancak, şüpheli sayısının çokluğu sebebiyle nezarethane imkânlarının yetersiz olması durumunda, nezarethaneler için öngörülen fizikî şartlara sahip başka yerler de kullanılabilir.”

³ Nezarethanelerde bulunan özgürlüğünden mahrum bırakılanlar için kısaca “tutulan” ifadesi kullanılacaktır.

18. Odaların temizliğinin, tutulanlar çıktıktan sonra ve günlük olarak yapıldığı ifade edilmiş olup odaların tuvalet ve lavabo bölümleri hariç temiz olduğu görülmüştür.

19. Binanın ısıtılması, doğalgaz ile çalışan kalorifer sistemiyle sağlanmaktadır. Ziyaret sırasında nezarethane odalarının yer aldığı bölümde sıcaklığın uygun olduğu gözlemlenmiştir.

20. Nezarethane odalarının havalandırmasının koridorun başında bulunan pencere vasıtasıyla sağlandığı ve odaların havadar olduğu görülmüştür.

21. Nezarethane odalarının ikişer adet küçük boyutlu pencere ile doğal ışık aldığı, koridorun aydınlatmasının ışık seviyesi ayarlanabilir lambalar vasıtasıyla sağlandığı ve odaların yeterince ışık aldığı görülmüştür.

22. Nezarethane odasının içerisinde yarım duvarla ayrılan tuvalet bölümünde 1 adet alafranga tuvalet, 1 adet banyo ve 1 adet lavabo bulunduğu görülmüştür. Lavaboda sabun ve tuvalet kâğıdının bulunmadığı, duş başlığının sabit şekilde duvara monte edildiği görülmüştür. İdare tarafından, tutulan kişiler nezarethaneye getirildiğinde sabun ve tuvalet kâğıdı ile şofben vasıtasıyla sıcak suyun sağlandığı belirtilmiştir. Gerçekleştirilen incelemede tuvalet ve lavaboların hijyen açısından uygun olmadığı değerlendirilmiştir.

23. Nezarethane odalarında acil çağrı butonu bulunduğu ve butonun sorunsuz şekilde çalıştığı görülmüştür.

24. Tutulanların talep etmesi halinde ibadet ihtiyaçlarını yerine getirmeleri amacıyla gerekli malzemelerin verildiği ifade edilmiştir.

25. Personele iâşe kapsamında verilen yemeğin tutulanlara da temin edildiği, ancak bu yemeği yemek istemeyen ve dışardan yemek isteyen tutulanların taleplerinin de karşılandığı, içme suyu ihtiyacının ise ambalajlı su ile karşılandığı, ayrıca şebeke suyunun da içilebilir olduğu ifade edilmiştir. Güvenlik kamerası kayıtları incelendiğinde, tutulanların yemek ve içme suyu ihtiyaçlarının karşılandığı görülmüştür.

26. Acil tıbbî müdahale gereken durumlarda 112 Acil Çağrı Merkezi aranarak ambulans çağrıldığı, ambulansın gelmesinin yaklaşık 5 dakika sürdüğü, tutulanların hastaneye götürülmesi gereken hallerde ise ilgili Cumhuriyet Savcısının bilgisi dâhilinde ve talimatı doğrultusunda görevli personel eşliğinde hastaneye sevkinin sağlandığı, tutulanların ilaç kullanmaları gerektiğinde, ilaçların nezarethanede görevli personel tarafından tutulanların sağlık raporuna veya reçetesine istinaden verildiği İdare tarafından ifade edilmiştir. Hastane sevklerine ilişkin belgeler incelenmiş olup herhangi bir soruna rastlanmamıştır.

27. Nezarethane bölümünde ayrıca bir ilk yardım dolabının bulunmadığı görülmüş ancak gerekli durumlarda üst kattaki ilk yardım dolabından yararlanıldığı ifade edilmiştir.

28. Yabancı tutulanlar ile ilgili işlemlerin yeminli tercüman vasıtasıyla gerçekleştirildiği ifade edilmiş, Türkçe, Gürcüce, Rusça, Arapça, İngilizce, Fransızca ve Almanca dillerinde şüpheli ve sanık haklarını gösteren formların duvarda asılı olarak hazır bulundurulduğu, ayrıca Türkçe, Rusça, Arapça, İngilizce, Fransızca ve Almanca dillerinde bilgilendirme broşürlerinin mevcut olduğu görülmüştür.

29. Nezarethane Talimatnamesinin tutulanların görebileceği şekilde duvara asılı olduğu⁴ görülmüştür.

30. Komutanlıkta avukat görüşme odası bulunmamaktadır. İdare tarafından, gerekli durumlarda tim komutanlarından birinin odasının avukat görüşmesi için uygun hale getirildiği ifade edilmiştir. Avukat görüşme odası olarak kullanılan odada güvenlik kamerasının bulunmadığı, odada görüşme gerçekleştirmeye uygun eşya ve ekipmanların bulunduğu ve odanın ses geçirmezlik özelliğine sahip olduğu anlaşılmıştır.

31. Teşhis odası ve ifade alma odası olarak aynı odalar kullanılmakta olup bu odanın ortadan ikiye duvarla ayrıldığı, duvarda teşhis yapılabilmesi için tek tarafı göstermeyen bir cam bulunduğu görülmüştür. Odada 3 adet güvenlik kamerasının bulunduğu, ancak kamera kaydı yapıldığına ilişkin uyarı metninin mevcut olmadığı görülmüştür. Ayrıca odada 6 adet kilitli emanet dolabı bulunmaktadır.

32. İdare tarafından, tutulanlara ait eşyaların kendilerinin hazır bulunduğu ortamda kontrol edildiği, tutanak altına alınarak nezarethaneye alınanların kaydına ait deftere işlendiği ve kilitli emanet eşya dolabına konulduğu ifade edilmiştir.

33. Komutanlık binasının giriş kısmında dilek ve şikâyet kutusunun bulunduğu görülmüş olup haftalık olarak kontrol edildiği ifade edilmiştir. Ayrıca tutulanların nezarethane kısmında nöbetçi olarak görevlendirilen personele de talep ve şikâyetlerini iletebildikleri belirtilmiştir.

34. Nezarethaneye alınanların kaydına ait defter kayıtları incelenmiş, gözaltına alınan kişinin nezarethaneye giriş-çıkış saati, gözaltına alınma nedeni, üst aramasında teslim alınan eşyaları ile girişte alınan hekim raporunun verildiği makam, tarihi, sayısı, özeti ve tutulana bir nüshasının teslim edildiğine ilişkin bilgilerin defterde yer aldığı, ayrıca görevli Cumhuriyet Savcısı tarafından defterin düzenli olarak imzalandığı, son kontrol tarihinin 2025 yılının şubat ayı olduğu görülmüştür. Ziyaret Heyeti tarafından güvenlik kamerası kayıtları kontrol edilmiş; güvenlik kamerası kayıtlarındaki görüntüler ile defter kayıtlarındaki saat bilgilerinin uyuştugu gözlemlenmiştir.

⁴ Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliğinin 25'inci maddesinin beşinci fıkrasına göre: "Nezarethane girişine, onaylanmış nezarethane talimatı asılır."

35. Nezarethane odalarının bulunduğu koridorda 1 adet, nezarethane odalarında da 2’şer adet olmak üzere toplam 5 adet güvenlik kamerasının bulunduğu, odalardaki güvenlik kameralarının alt kısmındaki tabelalarda kamera kaydı yapıldığına ilişkin uyarı metninin mevcut olduğu görülmüştür. Güvenlik kameralarının 24 saat esasına göre kayıt yaptığı, kayıtların her 24 saatin sonunda CD’ye aktarıldığı ve CD’lerin 1 yıl boyunca saklandığı ifade edilmiştir. Rastgele seçilerek geriye dönük izlemesi yapılan güvenlik kamerası görüntülerinde herhangi bir olumsuzlukla karşılaşılmamıştır.

36. Binada nezarethane odalarının olduğu kata inen merdivenlerin köşesinde yangın tüpünün bulunduğu, yangın tüpünün son kontrolünün 2024 yılının kasım ayında yapıldığı, son kullanma tarihinin ise 2026 yılının haziran ayı olduğu görülmüştür. Ayrıca binada yangın alarm sistemi de bulunmaktadır.

37. Nezarethanelerin haşerelere karşı aylık olarak ilaçlandığı bilgisi verilmiştir.

38. Son 1 yıl içerisinde personele yönelik olarak; insan hakları, hassas gruplara mensup bireylerle iletişim ve İstanbul Protokolü’nü içerir şekilde işkence ve kötü muameleyi inceleme ve belgelendirme konularında eğitimlerin verildiği bilgisi edinilmiştir. Eğitimlerin gerçekleştirildiğine ilişkin belgeler incelenmiştir.

III. DEĞERLENDİRME VE TAVSİYELER

A. Değerlendirme

39. TİHEK’in UÖM kapsamında yürüttüğü faaliyetlerinin temeli ziyaret edilen kurumlarla pozitif yönde geliştirilecek iletişim doğrultusunda iş birliği esasına dayanmaktadır. Komutanlık tarafından bütün bölümler ile gerekli bilgi ve belgelere erişim bekletilmeksizin sağlanmıştır. Bu çerçevede, hem Komutanlık hem de ziyaret edilen nezarethane alanlarındaki personelin ziyaret esnasında gösterdiği iş birliğine açık tutumları Ziyaret Heyeti tarafından memnuniyetle karşılanmıştır.

B. Tavsiyeler

1. Rize İl Jandarma Komutanlığına Yönelik Tavsiyeler

40. Tuvalet ve banyoların temizliğinin düzenli bir biçimde yapılması,

41. Nezarethane bölümüne ayrıca bir ilk yardım dolabının konulması,

42. Avukat görüşmelerinde kullanılmak üzere müstakil bir avukat görüşme odası oluşturulması,⁵

43. Teşhis odası ve ifade alma odası olarak kullanılan odaya kamera kaydı yapıldığına ilişkin uyarı metninin yerleştirilmesi,

44. Güvenlik kamerası görüntülerinin dijital ortamda sistemli bir şekilde kaydedilmesinin ve geçmişe yönelik izleme yapılmasının temin edilmesi

hususları tavsiye edilmektedir.

⁵ Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliğinin “Müdafi ile görüşme” başlıklı 21’inci maddesinin dördüncü fıkrasına göre: “Her kolluk biriminde görüşme için uygun şartları haiz görüşme odası ayrılır.”